

اخلاق حرفه‌ای و پیشگیری از وقوع جرم

تألیف

محسن غلامی رزینی

دانشجوی دوره دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی

احسان غلامی

کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی

سرشناسه: غلامی رزینی، محسن؛ غلامی، احسان.
عنوان و نام پدیدآور: اخلاق حرفه‌ای و پیشگیری از وقوع جرم/ مولفین: محسن غلامی رزینی، احسان غلامی
مشخصات نشر: قم، میراث ماندگار، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری: ۲۴۰ ص.
قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: جرم شناسی - قوانین
موضوع: اهرکارها - پیشگیری از وقوع جرم
رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ ۴۴ غ ۲۶ الف / ۱۶ / ۱۸۷ BP
رده بندی دیویی: ۴۹ / ۵۴۳
شماره شابشناسی مل: ۴۹۷۶۵۲۲

نام کتاب: اخلاق حرفه‌ای و پیشگیری از وقوع جرم

مولفین: محسن غلامی رزینی، احسان غلامی

ویراستار حقوقی: نریمان نایی

ناشر: میراث ماندگار

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۶

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

چاپخانه: ولیعصر

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹-۲۵۸-۳۱۴-۶۰۰-۹۷۸

مرکز پخش:

قم، خیابان ارم، پاساژ قدس، طبقه آخر، پلاک ۱۸۴

تلفن: ۳۷۷۳۰۳۶۵

فهرست مطالب

۱۱.....	سخن مؤلفین
۱۳.....	پیشگفتار
۱۵.....	مقدمه
۱۷.....	«علائم اختصاری»
۱۸.....	چکیده
۲۰.....	مقدمه ۲
۲۴.....	معرفی موضوع
۲۶.....	انگیزه انتخاب موضوع
۲۷.....	اهمیت موضوع
۲۸.....	اهداف موضوع
۲۹.....	سابقه موضوع
۳۰.....	موانع و مشکلات
۳۱.....	روش جمع آوری مطالب
۳۱.....	طرح و سازماندهی

بخش اول

مفهوم، پیشینه، اصول و منابع اخلاق حرفه‌ای و پیشگیری از وقوع جرم

فصل اول: مفهوم و پیشینه اخلاق حرفه‌ای، ویژگی‌های قوانین حقوقی و

اخلاقی و پیشگیری از جرم ۳۵

مبحث اول: اخلاق حرفه‌ای، ویژگی‌ها و رابطه قوانین حقوقی و اخلاقی با یکدیگر

و پیشگیری از جرم ۳۵

گفتار اول: اخلاق حرفه‌ای ۳۶

بند اول - تعریف اخلاق ۳۶

بند دوم - تعریف حرفه ۳۹

بند سوم - تعریف اخلاق حرفه‌ای ۴۱

بند چهارم - انواع اخلاق ۴۳

گفتار دوم: ویژگی‌ها و رابطه قوانین حقوقی و اخلاقی با یکدیگر ۴۷

بند اول - ویژگی‌های قوانین حقوقی و اخلاقی ۴۸

بند دوم - رابطه حقوق و اخلاق ۵۰

بند سوم - تفاوت دستورهای حقوقی و اخلاقی ۵۵

گفتار سوم: پیشگیری از جرم و انواع آن ۵۸

مبحث دوم: پیشینه، هدف، خصوصیات و ضرورت اخلاق حرفه‌ای ۶۷

گفتار اول: پیشینه اخلاق حرفه‌ای ۶۷

بند اول: پیشینه اخلاق حرفه‌ای در ادوار مختلف ۶۸

بند دوم: پیشینه اخلاق حرفه‌ای در تعلیم اسلامی ۷۱

گفتار دوم: هدف، خصوصیات و ضرورت اخلاق حرفه‌ای ۸۱

بند اول - هدف اخلاق حرفه‌ای ۸۱

بند دوم - خصوصیات اخلاق حرفه‌ای ۸۲

بند سوم - ضرورت اخلاق حرفه‌ای ۸۵

فصل دوم: اصول، منابع و الزامات سازمانی تعهد به اخلاق حرفه‌ای و

کارکردهای آن ۸۹

مبحث اول: اصول اخلاق حرفه‌ای، انواع و کارکردهای آن ۸۹

گفتار اول: اصول اخلاق حرفه‌ای و انواع آن ۸۹

بند اول - اصول اخلاق حرفه‌ای ۹۰

بند دوم - انواع اصول اخلاق حرفه‌ای ۹۴

بند سوم - اصول اخلاق حرفه‌ای در قضاوت ۱۰۴

بند چهارم - اصول اخلاق حرفه‌ای در وکالت ۱۱۵

بند پنجم - اصول اخلاق حرفه‌ای در پزشکی ۱۱۹

بند ششم - اصول اخلاق حرفه‌ای در پلیس ۱۲۴

گفتار دوم: کارکردهای اصول اخلاق حرفه‌ای ۱۲۹

مبحث دوم: منابع و الزامات سازمانی تعهد به اخلاق حرفه‌ای ۱۳۲

گفتار اول: منابع اخلاق حرفه‌ای ۱۳۲

بند اول - قانون اساسی ۱۳۲

بند دوم - قانون مجازات اسلامی ۱۳۴

بند سوم - آئین دادرسی کیفری ۱۳۵

بند چهارم - حقوق شهروندی ۱۳۶

بند پنجم - منشور اخلاقی قضا ۱۳۶

بند ششم - منشور اخلاقی پزشکان ۱۳۷

بند هفتم - منشور اخلاقی وکلا ۱۳۷

بند هشتم - منشور اخلاقی پلیس ۱۳۸

گفتار دوم: الزامات سازمانی تعهد به اخلاق حرفه‌ای ۱۴۰

بند اول - سوگندنامه قضا ۱۴۱

بند دوم - سوگند نامه وکلا ۱۴۲

بند سوم - سوگند نامه پزشکان ۱۴۳

بند چهارم - سوگند نامه پلیس ۱۴۴

بخش دوم

اخلاق حرفه‌ای و پیشگیری از جرایم شغلی

فصل اول: نقش پیشگیرانه اخلاق حرفه‌ای در نظریه‌های جرم‌شناسی و تبیین کدهای اخلاقی ۱۴۹

مبحث اول: نظریه‌های فردمحور (کنترل درونی) و تبیین رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای ۱۴۹

گفتار اول: نظریه مهار ۱۴۹

گفتار دوم: نظریه خودکنترلی ۱۵۱

گفتار سوم: نظریه مبنای جرم از دید خویشتن ۱۵۶

مبحث دوم: نظریه‌های اجتماعی محور و تبیین رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای ۱۵۸

گفتار اول: نظریه‌های کنترل اجتماعی ۱۵۸

گفتار دوم: نظریه معاشرت و تعامل ۱۶۲

گفتار سوم: نظریه برجسب زنی ۱۶۳

فصل دوم: پیشگیری از جرم از طریق پیشگیری از نقض اخلاق حرفه‌ای و راهکارهای آن ۱۶۷

مبحث اول: راهکارهای پیشگیری از نقض اخلاق حرفه‌ای ۱۶۷

گفتار اول: آموزش فرد حرفه‌ای ۱۶۷

گفتار دوم: تهیه مبنای و منابع جامع و کامل اخلاق حرفه‌ای و شناخت

ضعف‌های آن ۱۷۱

گفتار سوم: تقویت ابزارهای اغناآور در کارکنان ۱۷۲

گفتار چهارم: داشتن ضمانت اجرای کافی و مؤثر ۱۷۵

گفتار پنجم: تقویت و رشد اخلاق حرفه‌ای ۱۷۷

گفتار ششم: نظارت و ارزیابی ۱۸۲

مبحث دوم: استثنائات وارده بر رعایت اخلاق حرفه‌ای و جرایم شغلی ۱۸۵

گفتار اول: حکم قانون ۱۸۵

بند اول - اعلام بیماریهای واگیردار، آمیزشی و سرطانی توسط پزشک ۱۸۶

بند دوم - اعلام ولادت و وفات توسط پزشک ۱۸۷

بند سوم - اعلام جرم توسط رؤسا و مدیران یا دیگر همکاران ۱۸۷

بند چهارم - افشای اطلاعات مؤثر در کشف جرم توسط وکیل ۱۸۸

گفتار دوم: امر آمر قانونی ۱۸۹

بند اول - تکلیف مقامات و مأمورین به انجام دستورات دادگاه ۱۹۰

بند دوم - ادای شهادت به دستور دادگاه ۱۹۰

گفتار سوم: جرایم شغلی ۱۹۱

بند اول - عمده جرایم شغلی قضات ۱۹۳

بند دوم - عمده جرایم شغلی وکلای ۱۹۴

بند سوم - عمده جرایم شغلی پزشکان ۱۹۵

بند چهارم - عمده جرایم شغلی سایر ۲۰۰

نتیجه‌گیری و پیشنهادها ۲۰۴

فهرست منابع ۲۱۴

- فارسی ۲۱۴

- عربی ۲۲۱

- لاتین ۲۲۲

(ه)سایت های اینترنتی داخلی ۲۲۲

(خ)سایت های اینترنتی خارجی ۲۲۲

پیوست ها ۲۲۳

پیوست (الف) ۲۲۴

«قطعنامه سازمان ملل متحد در مورد استقلال قضات (۱۹۸۵)» ۲۲۴

- ۲۲۵..... استقلال قضات:
- ۲۲۷..... آزادی بیان و تشکیل انجمن:
- ۲۲۷..... شرایط لازم، گزینش و کارآموزی:
- ۲۲۷..... شرایط خدمت و استخدام رسمی:
- ۲۲۸..... مقررات انتظامی، تعلیق و عزل:
- ۲۳۰..... پیوست (ب):
- «محتی درباره‌ی اصول بنگلور در خصوص رفتار قضایی مصوب سال ۲۰۰۲»
- ۲۳۰..... میلادی:
- ۲۳۷..... پیوست (ج):
- ۲۳۷..... «اصول اساسی دادگاه تجدید راجع به استقلال قضایی»:

سخن مؤلفین

امروزه با توسعه و گسترش علم حقوق و عدم اطلاع کافی مردم از حقوق خود، روم پایبندی به اخلاق حرفه ای توسط مجریان قانون جهت برقراری عدالت و اهمیت تضامین، بیش از پیش احساس می گردد. اهمیت و نقش مجریان قانون در اجرای عدالت تا بدانجاست که امروزه یکی از اصلی ترین معیارهای سنجش عدالت افعال مجریان دستگاه قضایی در انجام وظایف حرفه ای می باشد. زیرا عدالت واقعی محقق نمی گردد، مگر اینکه اصحاب دعوای بتوانند بدون هیچ ترس و همراهی ای اظهارات و مدافعات خود را آزادانه بیان نمایند و قاضی نیز با منکی به اصول و معیارهای اخلاق حرفه ای خود، بتواند با استقلال تام تصمیم عادلانه را اتخاذ نماید. مجریان قانون، بازوان عدالتند و جهت انجام وظیفه به نحو موثر و مطلوب و همچنین در راستای اعتلای منزلت شغل خود ملتزم به رعایت اصول اخلاق حرفه ای می باشند. حساسیت شغل مجریان دستگاه قضاء (قضات، پائیس، وکلا و پزشکان) ایجاب می نماید که به وظایف حرفه ای خود اهتمام بیشتری ورزند. زیرا تخطی و قصور آنان در انجام تکالیف قانونی، میتواند لطمات مالی، اعتباری، شخصیتی و حتی جانی جبران ناپذیری به افراد جامعه وارد آورد و امنیت قضایی را با چالش بزرگ مواجه کند. هر چند در برخی از قوانین پراکنده و آئین نامه های سازمانی به وظایف حرفه ای صاحبان مشاغل اشاره می کند. اما قوانین نانوشته ای وجود دارد که براساس اصول اخلاق حرفه ای،

رعایت آنها بر عهده کارکنان حرف و مشاغل به خصوص مجریان دستگاه قضاء می‌باشد. به منظور شفاف سازی و رفع ابهامات در این زمینه و آشنایی هر چه بیشتر مجریان قانون جهت اهتمام به این وظایف، تدوین منشور اخلاق حرفه ای و نظام نامه‌های رفتار حرفه ای لازم به نظر می‌رسد. به همین دلیل، در این کتاب در حد بضاعت تلاش نموده ایم تا نواقص قوانین و مقررات در مورد وظایف حرفه ای مجریان دستگاه قضاء را مشخص و پیشنهادهایی جهت رفع کاستی ها و خلاءهای موجود و افزایش پایداری مجریان قانون به روگند نامه ها و آئین نامه‌های حرفه ای ارائه نماییم. با این امید که به نفع الهی این مجموعه بتواند جهت آشنایی هر چه بیشتر مجریان عدالت قضا، علی‌الخصوص کارآموزانی که به تازگی این مشاغل را انتخاب نموده اند مثمر گردد. امید است بتوانند نسبت به وظایف و اخلاق حرفه‌ای پایبند و رفتار حرفه ای مناسب جهت ارتقای منزلت حرفه خود نشان دهند. در پایان، با تأسی از بزرگان تالاب، این جمله را از عماد کاتب تکرار می‌کنیم:

«به درستی که من هیچ کس را ندانم که روزی مطلبی بنویسد، مگر فردای آن روز بگوید، اگر چنین تغییر می‌یافت، بهتر بود و اگر چنان اضافه می‌شد، بهتر ...»

پیشگفتار

نظر به اینکه یکی از مهمترین جرایم مخل عدالت قضایی، جرایم شغلی مجریان قانون (قضات، پلیس، وکلا و پزشکان) می‌باشد. با انجام این جرایم مسیر اجرای عدالت قضایی را دچار اختلال خواهند کرد و موجب جو بدبینی جامعه به دستگاه قضایی و سیستم قضایی ایران خواهد شد. لذا در این کتاب بر آن شدیم تا اینگونه جرایم مهم که به عنوان «جرایم شغلی» محسوب می‌شوند را بررسی نمائیم و میزان تأثیر منشور اخلاق حرفه ای سازمانی را در پیشگیری از جرایم مورد مطالعه قرار دهیم. در این نوشتار مهمترین اصول و مولفه هایی که موجب پیشگیری از جرایم به خصوص جرایم شغلی کارکنان دستگاه قضا (پلیس، قضات، وکیل و پزشک) خواهد شد، یعنی اخلاق حرفه ای (آئین نامه ها، منشور اخلاقی و...) را مورد مطالعه قرار داده ایم، اینکه چطور منشور اخلاق حرفه ای موجب پیشگیری از جرایم صاحبان حرف و مشاغل و متعاقب آن موجب پیشگیری از جرایم در جامعه خواهد شد.

هرچند تحول وجودی افراد و انتخاب اصلح و مناسب در پذیرش آنها مفید می‌باشد. اما وجود یک منشور اخلاقی یا مرامنامه برای سازمانها ضروری احساس می‌شود تا کارکنان با تکیه بر آن از طریق خودکنترلی و نظارت درونی، وظیفه خود را به درستی انجام دهند. به عبارت دیگر تعهدکاری داشته باشند. در این کتاب منظور از پیشگیری، پیشگیری فردی می‌باشد،

یعنی فرد حرفه‌ای با رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای (که همان خودکنترلی و نظارت درونی است) در کاهش جرایم شغلی تأثیرگذار باشد. لذا به نظر می‌رسد رابطه معنا داری بین رعایت اخلاق حرفه‌ای (منشور اخلاقی) و پیشگیری از جرایم شغلی وجود دارد. بنابراین بایستی مشاغلی که فاقد منشور اخلاقی می‌باشند، نسبت به تدوین آن اقدام نمایند و همچنین مشاغل را که منشور اخلاقی آنها ضمانت اجرای مؤثر ندارد، در جهت رفع این مشکل تلاش نمایند.

تاکنون در خصوص تأثیر اخلاق حرفه‌ای در پیشگیری از جرم تحقیقی صورت نگرفته و این شکار ارائه دهنده راهی نو برای پیشگیری از جرایم شغلی از طریق پیشگیری فردی (خودکنترلی و نظارت درونی) کارکنان مشاغل می‌باشد. هدف این است که نشان دهیم، پیشگیری فردی (خودکنترلی و نظارت درونی) مجرمان قانون تا چه اندازه در امنیت عدالت قضایی و میزان کاهش جرایم شغلی آنان تأثیرگذار خواهد بود.

مقدمه

حمایه از ارزشهای اجتماعی زمانی تامین می‌شود که نظام عدالت کیفری در بستری امن به محاکمه مرتکبان جرائم بپردازد و مجهز به ضمانت اجرای لازم برای تجبیه کساح باشد که در مسیر اجرای عدالت قضایی اخلاص ایجاد می‌کنند. اجرای عدالت قضایی مستلزم اقدامات دقیق و سریع مجریان دستگاه قضاء است. لذا ه اقداس که در این فرآیند موجب تأخیر در کشف جرم، دشواری در شناسائی متهم، فراری دادن متهم و یا افراد بیگناهی را در مظان اتهام قرار دهد، اجرای عدالت را در هاله ای از ابهام قرار داده و امنیت و منافع عمومی جامعه را در معرض تهدید قرار خواهد داد. مجریان قانون همواره احتمال دارد بدون توجه به اصول و معیارهای اخلاق حرفه ای و عدم پایبندی به سوگند نامه حرفه خود، با ارتکاب اشتباهاتی در مسیر اجرای عدالت کیفری اخلاص ایجاد نمایند. از همین رو لازم است برای تضمین اجرای عدالت قضایی در مسیری مطمئن و عادلانه، آئین نامه عام سوگند نامه های حرفه ای به خصوص برای مجریان قانون دارای ضمانت اجرای باشند. معیارها و اصول اخلاق حرفه ای، تضمیناتی هستند که قانونگذاران با وضع آنها تلاش میکنند امنیت لازم در مسیر دادرسی را فراهم کنند و به مجریان قانون اطمینان دهند که در صورت ارتکاب جرایم شغلی (که بدون تردید موجب اخلاص در فرآیند عدالت قضایی خواهد شد)، با آنان برخورد انضباطی و کیفری خواهد شد. لذا بر این اساس مسئولین هر نهاد و

سازمانی، به اقتضای اصول، ارزشها و فرهنگ حاکم بر سازمان مربوطه و در راستای دادرسی عادلانه، بخشی از آئین نامه‌ها و بخشنامه‌های سازمانی را به اخلاق حرفه‌ای اختصاص می‌دهند. هر چند قانونگذار ایران به صورت پراکنده و در لابلای قوانین به جرایم شغلی مجریان قانون که در فرآیند دادرسی مانع ایجاد میکنند، پرداخته است.^۱ لکن به منظور رسیدن به این مهم که اخلاق حرفه‌ای تا چه میزان در کاهش جرایم موثر خواهد بود، در این کتاب جرایم شغلی و سوگند نامه و مرام نامه‌های موجود در حرفه قضات، پلیس، وکلا و پزشکان به صورت تطبیقی مورد بررسی قرار گرفته و در پایان پیمانه‌ای کاربردی جهت افزایش پایبندی کارکنان به اخلاق حرفه‌ای و ارتقای منزلت و پیشرفت سازمانی ارائه گردیده است.

۱- از جمله: برخی از اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مانند: اصل ۳۶: دادن حکم براساس قانون، اصل ۷۶: تحقیق و بررسی سیاستگذاری قوه قضائیه، اصل ۹۰: زیبایی و بررسی عملکرد قوه قضائیه، اصل ۱۶۶: مستدل و مستند بودن احکام دادگاهها، اصل ۱۶۷: کوشش قاضی برای حکم براساس قوانین مدون و جلوگیری از امتناع به رسیدگی به بیهانه سکوت یا نقض قوانین، اصل ۱۷۱: تقصیر و اشتباه قاضی، اجرائیات و تظلمات و اصل ۱۷۴: نظارت جهت حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین. برخی از مواد قانون مجازات اسلامی: مواد ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۷: تعزیرات مجازات، ماده ۵۳۹: تصدیق نامه خلاف واقع، مواد ۶۹۹-۶۹۷: افتراء، توهین و هتک حرمت، ماده ۳۶ و ۶۳۵: مخفی کردن و دفنی غیرقانونی جسد، ماده ۶۰۶: خودداری از اعلام جرم ارتشاء، اختلاس، تصرف غیرقانونی، کلامی و عملی و تبلیس، ماده ۷۱۱: خودداری از اعلام جرم و گزارش برخلاف واقع، ماده ۶۲۱: ربوبین به قصد انتقام، ماده ۶۰۴: معامله مخفی کردن اوراق و اسناد، ماده ۵۸۱: سوزاندن یا اتلاف دفتر و اسناد دولتی، ماده ۵۷۸: اخذ اقرار با شکنجه، مواد ۵۵۴-۵۴۰: سرار مجرمین از زندان و بازداشتگاه، مواد ۵۸۹ و ۵۸۸: رشاء و ارتشاء، ماده ۶۳۹: سوگند دروغ، ماده ۶۵۰: شهادت دروغ، ماده ۶۰۵: اظهار نظر برخلاف حق، ماده ۵۷۷: امتناع از انجام وظایف قانونی، ماده ۶۶۹: تهدید. برخی از مواد قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ مانند: مواد ۱۶ و ۲۸۴: عدم اجرای حکم توسط ضابط دادگستری، ماده ۹۱: حفظ اسرار، ماده ۹۷: حمایت از اعلام کننده جرم، مطلع، شاهد و خانواده آنان و ماده ۱۰۶: اقدام سریع در رسیدگی به پرونده های قضایی. ماده ۶ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان: خودداری از اعلام جرم کودکان توسط مسئول مربوطه، تبصره ۲ ماده ۱ قانون مجازات اخلاق گران نظام اقتصادی مصوب ۱۳۶۹، ماده ۳۴: قانون اجرای احکام مدنی: عدم معرفی مال یا ارائه صورت خلاف واقع، مواد ۱، ۲، ۳ و ۴ قانون مجازات اعمال نفوذ برخلاف حق و مقررات قانونی مصوب سال ۱۳۱۵ و مواد ۲، ۳ و ۴ قانون مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری.

«علائم اختصاری»

قانون اساسی	۱. ق.ا
قانون مجازات اسلامی	۲. ق.م.ا
قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور کیفری	۳. ق.آ.د.ع.ا.ا.ک
قانون مدنی	۵. ق.م
قانون تشدید مجازات مرتکبین اختلاس و ارتشاء و کلاهبرداری	ق.ت.م.م.ک
قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح	۶. ق.م.ج.ن.م

www.ketab.ir